

جرم‌شناسی پزشکی

تألیف

دکتر محمود عباسی

ناهید رضایی

یاسمن سعیدی نژاد

سرشناسه: عباسی، محمود، ۱۳۴۲

عنوان و نام پدیدآور: جرم‌شناسی پزشکی / تألیف محمود عباسی، یاسمن سعیدی نژاد، ناهید رضایی گوهریار؛ با همکاری انجمن علمی حقوق پزشکی ایران و دیگران

مشخصات نشر: تهران انتشارات حقوقی، ۱۳۹۳

مشخصات ظاهری: ۱۰۰ ص: جدول ۱۴/۵×۲۱/۵ س م

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۲-۴۵۱

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: با همکاری انجمن علمی حقوق پزشکی ایران، مرکز پژوهشی اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا، مرکز پیشگیری از قصور و جرایم پزشکی سازمان نظام پزشکی، مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

یادداشت: کتابخانه: ص [۸۵] - ۹۰

موضوع: جرم شناسی، پزشکان - خطای شغلی، جامعه شناسی پزشکی، کنترل اجتماعی
شناسه افزوده: سعیدی نژاد، یاسمن، ۱۳۶۰- رضایی، ناهید، ۱۳۶۶- انجمن علمی حقوق پزشکی

ایران

رده‌بندی کنگره: ۲/۷ HV ۶۰۲۶ ۱۳۹۳ ع ۲

رده‌بندی دیویی: ۳۴۱

شماره کتابشناسی ملی: ۳۱۵۰۰۴۰

جرم‌شناسی پزشکی

تألیف

دکتر محمود عباسی

یاسمن سعیدی نژاد و ناهید رضایی گوهریار

حروفچینی: مؤسسه فرهنگی سینا

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۳

تیراژ: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۲-۴۵۱-۷

ناشر: انتشارات حقوقی

با همکاری

انجمن علمی حقوق پزشکی ایران

مرکز پژوهشی اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا

مرکز پیشگیری از قصور و جرایم پزشکی سازمان نظام پزشکی

مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

فهرست مطالب

مقدمه.....	۹
بخش اول: آموزه‌های پیشگیری از جرایم پزشکی	۱۷
مقدمه.....	۱۸
فصل اول: مفهوم شناسی موضوع و انواع پیشگیری.....	۲۰
مبحث اول: مفهوم شناسی موضوع.....	۲۰
گفتار اول: مفهوم جرم و جرم‌شناسی.....	۲۰
گفتار دوم: مفهوم پیشگیری.....	۲۳
مبحث دوم- انواع پیشگیری.....	۲۴
گفتار اول: پیشگیری اولیه، ثانویه و ثالثیه.....	۲۵
گفتار دوم: پیشگیری وضعی و اجتماعی.....	۲۸
۱- پیشگیری وضعی.....	۲۸
۲- پیشگیری اجتماعی.....	۳۳
فصل دوم: فرآیند پیشگیری از جرم.....	۳۶
مبحث اول: الگوی علمی و نظری فرآیند پیشگیری.....	۳۸
گفتار اول: شناسایی جرم و تعیین اهداف کاهش آن.....	۳۸
گفتار دوم: آسیب شناسی علل ارتکاب جرم.....	۴۰
۱- عوامل مرتبط با فرد بزهکار.....	۴۱
۲- عوامل مرتبط با موقعیت جرم.....	۴۲
گفتار سوم: انتخاب اقدامات ویژه.....	۴۳
گفتار چهارم: اجرای تدابیر پیشگیری.....	۴۵

گفتار پنجم: بازخوردگیری، نظارت و ارزیابی.....	۴۹
مبحث دوم: الگوی عملیاتی فرآیند پیشگیری.....	۵۲
گفتار اول: تعریف مسئله.....	۵۲
گفتار دوم: تعیین اهداف روشن.....	۵۲
گفتار سوم: تعریف راهبردها و تاکتیک‌ها.....	۵۳
گفتار چهارم: تعیین منابع.....	۵۳
گفتار پنجم: تعیین فرآیند ارزیابی.....	۵۳
گفتار ششم: ارزیابی پیش از اجرای پروژه.....	۵۴
گفتار هفتم: تصمیم‌گیری.....	۵۵
گفتار هشتم: اجرای برنامه.....	۵۵
گفتار نهم: نظارت در حین اجرا.....	۵۵
گفتار دهم: ارزشیابی.....	۵۵
نتیجه.....	۵۶
بخش دوم: بررسی جرم‌شناسی خطاهای کیفری پزشکی...	۵۷
مقدمه.....	۵۸
فصل اول: علل رایج بروز خطاهای کیفری پزشکی.....	۶۱
مبحث اول: تراکم کاری بالا و عوارض ناشی از آن.....	۶۳
مبحث دوم: ارتباطات ضعیف.....	۶۶
مبحث سوم: نقاط ضعف موجود در دوره‌های آموزشی.....	۶۶
مبحث چهارم: اشکالات موجود در روش‌ها و خط‌مشی‌های اجرایی.....	۶۸
فصل دوم: راه‌کارهای مقابله با خطاهای پزشکی.....	۷۱

مبحث اول: تدارک زیرساخت‌های لازم	۷۳
مبحث دوم: ایجاد نظام گزارش‌دهی خطای پزشکی	۷۵
مبحث سوم: افزایش تعهد سازمانی پرسنل درمانی	۸۰
مبحث چهارم: تغییر در برخی خط‌مشی‌های سازمانی	۸۱
گفتار اول: استفاده از ابزار ممیزی	۸۱
گفتار دوم: کاهش عوامل استرس‌زا	۸۱
گفتار سوم: تدارک فن آوری برای مراکز درمانی	۸۲
نتیجه	۸۳
فهرست منابع	۸۵

مقدمه

ماهیت جرم‌شناسی

جرم‌شناسی یکی از رشته‌های مطالعاتی علوم جنایی (علوم کیفری) است. علوم جنایی شامل مجموعه رشته‌های مستقلی می‌شود که هر یک از زاویه‌های مختلف و با روش‌هایی خاص، جرم، مجرم، قربانی جرم (بزه دیده) و فرایند ارتکاب جرم را مطالعه و بررسی می‌کند و در عین حال اهداف مشترکی دارند. این اهداف عبارتند از: سرکوب بزهکاری و مقابله با جرم، اصلاح و درمان بزهکار، پیشگیری از بزهکاری و پرداختن به حقوق بزه‌دیده و اعاده وضع او به حالت سابق. در یک دسته‌بندی جامع، علوم جنایی به سه شاخه تقسیم می‌شود:

شاخه اول، «علوم جنایی حقوقی» که شامل رشته‌هایی از علوم جنایی است که بایدها و نبایدها را مشخص می‌کند و دارای مبنای قاعده‌ای و هنجاری می‌باشد. در علوم جنایی حقوقی، جرم و مجرم از زاویه قانون بررسی می‌شود. لذا قدیمی‌ترین شاخه علوم جنایی، حقوقی است. از دیگر شاخه‌های علوم جنایی، «علوم جنایی تجربی» یا «پیرا حقوقی» است که واقعیت‌های جنایی را بررسی می‌کند. در این علوم پدیده مجرمانه در دنیای عمل و با استفاده از روش‌های پژوهشی علوم تجربی مورد مطالعه قرار می‌گیرد. بنابراین، برخلاف

علوم جنایی حقوقی که به بایدهای قانونی می‌پردازد، علوم جنایی تجربی به واقعیت‌های مجرمانه توجه می‌کند. «علوم جنایی بینابین» به عنوان سومین شاخه علوم جنایی دربردارنده رشته‌هایی است که با رویکردی سیاسی و فلسفی پدیده مجرمانه را ارزیابی می‌کند و در عین حال که موضوع مطالعاتی خود را از علوم جنایی حقوقی دریافت می‌کند، برای تحلیل پدیده مجرمانه بر ابزارها و راهکارهای حقوقی از ابزارهای پیرا حقوقی بهره می‌گیرد.

جرم‌شناسی به عنوان رشته‌ای از علوم جنایی تجربی در مورد مطالعه علمی علل جرم و ارائه راهکارهای مقابله با آن براساس مشاهده، بررسی میدانی و به طور کلی روش‌های تحقیق تجربی استوار است.

ویژگی‌های جرم‌شناسی

۱- جرم‌شناسی علمی مرکب است. علوم مرکب به علمی گفته می‌شود که از تلفیق روش‌ها، اطلاعات و موضوعات رشته‌های مختلف به وجود آمده‌اند و افزون بر آن به استقلال نیز رسیده‌اند. جرم‌شناسی از ترکیب آورده‌های رشته‌هایی مانند زیست‌شناسی، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و... به وجود آمده است و در عین حال دانشی مستقل محسوب می‌گردد.

۲- جرم‌شناسی تنها علمی است که ماهیت جرم و علل آن را بررسی می‌کند. بررسی نحوه ارتکاب جرم و علل آن در انحصار جرم‌شناسی است.

۳- جرم‌شناسی ذاتاً انتقادی است. از جمله رسالت‌های این علم، نقد حقوق کیفری و ارتقای آن به منظور مقابله مؤثرتر با پدیده بزهکاری است.

۴- جرم‌شناسی در حال تحول است. مطالعات جرم‌شناختی تحت تأثیر تحولات رشته‌های وابسته روزآمد می‌شوند و شیوه‌های نوین جهت پیشگیری و کنترل جرم ارائه می‌نمایند.

اهداف جرم‌شناسی

۱- جرم‌شناسی در صدد کمک به تحول قوانین کیفری است. جرم‌شناسی از یک سو به دنبال خارج کردن قوانین غیر کارآمد از طریق بررسی قبح عمل مجرمانه است. پس اگر رفتاری از نظر مردم قبیح نبود، می‌تواند از عداد جرایم خارج گردد و اصطلاحاً جرم‌زدایی صورت گیرد. از سوی دیگر، گاه جرم‌شناس جرم‌انگاری یک رفتار که از نظر قانونگذار پنهان مانده و اکثر مردم انتظار دارند که آن عمل جرم تلقی شود را به مقنن پیشنهاد می‌کند و موجب وضع قوانین جدید می‌شود.

۲- جرم‌شناس به دنبال درک پدیده مجرمانه از طریق بررسی علل شخصی و محیطی بزهکاری به منظور پیشگیری از ارتکاب آن می‌باشد.

۳- گونه‌شناسی بزهکاران به منظور شناخت بهتر آنها و اراده برنامه‌های اصلاحی متناسب با هر یک از گروه‌ها از جمله اهداف جرم‌شناسی است.

۴- از دیگر اهداف جرم‌شناسی، بهبود بخشیدن به طرز عملکرد دستگاه عدالت کیفری از طریق شناسایی معایب نظام کیفری و رفع آن می‌باشد.

شاخه‌های جرم‌شناسی

جرم‌شناسی همانند سایر علوم مرکب دارای دو جنبه نظری و کاربردی است. جرم‌شناسی نظری عبارت است از مقایسه و ترکیب اطلاعات، داده‌ها و یافته‌های مختلف که از مطالعات عملی و میدانی جرم‌شناسی حاصل می‌شود. جرم‌شناسی نظری خود به دو شاخه عمومی و تخصصی تقسیم می‌گردد. جرم‌شناسی عمومی شامل تعاریف، مفاهیم و تئوری‌های کلی در مورد جرم است. در مقابل، جرم‌شناسی تخصصی در برگیرنده اطلاعات و نظریه‌های مربوط به چگونگی شکل‌گیری عوامل جرم‌زا یعنی عوامل زیستی، روانی و اجتماعی جرم است.

هنگامی که نظریه‌های جرم‌شناسی نظری در دنیای عمل برای اصلاح مجرمین اعمال می‌شود یا از این نظریه‌ها برای پیشگیری از جرم استفاده می‌شود به قلمرو جرم‌شناسی کاربردی وارد می‌شویم. بدین‌سان، جرم‌شناسی کاربردی یعنی استفاده عملی از نظریاتی که در جرم‌شناسی نظری به دست آمده است. جرم‌شناسی بالینی، جرم‌شناسی پیشگیری و جرم‌شناسی حقوقی از انواع جرم‌شناسی‌های کاربردی است. جرم‌شناسی بالینی یا درمانگاهی به عنوان قدیمی‌ترین شاخه جرم‌شناسی کاربردی عبارت است از مطالعه مجرم از نقطه نظر پزشکی و روانی با هدف اصلاح و درمان وی برای پیشگیری از تکرار جرم. در جرم‌شناسی پیشگیری، هدف پیشگیری غیرکیفری از جرم با توسل به راهکارهایی غیر از اجرای مجازات است. جرم‌شناسی حقوقی نیز به ارزیابی نهادهای ماهوی و شکلی حقوق کیفری با هدف بهبود و ارتقای آن می‌پردازد.

تحولات جرم‌شناسی

جرم‌شناسی علمی در اواخر سده نوزدهم با انتشار کتاب "انسان بزهکار" دکتر سزار لمبروزو در ایتالیا متولد شد. جرم‌شناسی به اقتضای شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی عصر تولد خود، عمدتاً به مطالعه جرایم متعارف، یعنی جرایم اصطلاحاً طبیعی - فطری (قتل، سرقت، تجاوز به عنف و ...)